

Nr 180

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående
ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval;
given Stockholms slott den 16 oktober 1964.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att den transportparr som gäller för präster vid tillsättning av tjänster mjukas upp, så att komminister oberoende av hur länge han innehaft sin tjänst skall kunna söka kyrkoherdetjänst i annat pastorat.

För att förenkla förfarandet vid s. k. tredjegangstillsättning av komminister-tjänst föreslås vidare, att det inte skall vara tvunget att som nu höra kyrkorådet om endast en behörig sökande finns.

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval**

Härigenom förordnas, att 11, 34 och 36 §§ lagen den 25 oktober 1957 om prästval skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***11 §.**

Domprost eller — — — — — prästerlig tjänst.

Vad i första stycket sägs skall även gälla komminister, när fråga är om tillsättning av *tjänst* i annat pastorat. Minsta tiden skall dock vara tre år.

Vad i första stycket sägs skall även gälla komminister, när fråga är om tillsättning av *komministertjänst* i annat pastorat. Minsta tiden skall dock vara tre år.

34 §.

Finnes en eller flera behöriga sökande, skall domkapitlet bereda kyrkorådet i envar församling inom pastoratet tillfälle att yttra sig om dem.

Finnes en eller flera behöriga sökande *till kyrkoherdetjänst eller flera behöriga sökande till komministertjänst*, skall domkapitlet bereda kyrkorådet i envar församling inom pastoratet tillfälle att yttra sig om dem.

Har sökande, — — — — — yttra sig.

36 §.

Är fråga om komministertjänst, äger domkapitlet, sedan yttranden inkommit eller därför bestämd tid utgått, till tjänsten utnämna behörig sökande.

Är fråga om komministertjänst, äger domkapitlet, sedan yttranden *enligt föreskrifterna i 34 §* inkommit eller därför bestämd tid utgått, till tjänsten utnämna behörig sökande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Utdrag ur protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 september 1964.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring i prästvalslagstiftningen* samt anför därvid följande.

1. Inledning

I skrivelse den 26 september 1963, nr 8, har kyrkomötet anmält, att kyrkomötet för sin del antagit förslag till lag angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 om prästval. Kyrkomötet föreslår, att 11, 34 och 36 §§ i lagen erhåller ändrad lydelse, samt åberopar till stöd därför vad dess särskilda utskott anfört i betänkande nr 4. Utskottets betänkande föranleddes av två vid kyrkomötet väckta motioner, nr 35 av biskop Herrlin m. fl. samt nr 36 av biskop Hylander m. fl. Det av kyrkomötet antagna förslaget torde få fogas vid detta protokoll såsom *bilaga 1*.

Över kyrkomötets skrivelse har yttranden avgivits av kammarkollegiet, samtliga domkapitel, Svenska pastoratens riksförbund (Pastoratsförbundet) och Svenska prästförbundet.

Jag anhåller nu att få ta upp denna fråga till behandling.

2. Ändring av reglerna om transportspärr vid tillsättning av prästerlig tjänst

Nuvarande ordning m. m.

Genom 1957 års reform av prästvalslagstiftningen ersattes lagen den 7 december 1934 (nr 573) om tillsättning av prästerliga tjänster av lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval. Den nya lagen om prästval, som utarbetades på grundval av ett av 1950 års prästvalskommitté framlagt förslag (SOU 1956: 30), trädde i kraft den 1 juli 1958.

Lagen om prästval avser tjänst som domprost, kyrkoherde eller komminister i territoriellt pastorat samt, i den mån Kungl. Maj:t förordnar därom, motsvarande tjänst i icke-territoriellt pastorat. Tjänst tillsättes efter val, såvitt ej annat följer av särskilda bestämmelser i lagen.

I 11 § föreskrives, att domprost eller kyrkoherde, som inte under minst fem år innehåft den tjänst till vilken han senast blivit utnämnd, inte kan utan Kungl. Maj:ts tillstånd på grund av egen ansökan komma i fråga till annan prästerlig tjänst. Det sagda gäller även komminister vid tillsättning av tjänst i annat pastorat med den skillnaden att minsta tiden är tre år.

Även i 1934 års prästvalslag fanns en regel om transportspärr. Den gällde för kyrkoherde under en femårsperiod; någon befogenhet för Kungl. Maj:t att medge dispens fanns inte. Som motiv för den genom 1957 års lag införda dispensbestämmelsen uttalade prästvalskommittén följande.

Undantagsvis kan en kyrkoherdes personliga förhållanden eller tjänstgöringsförhållanden vara sådana att det framstår som obilligt att han inte före utgången av femårstiden på grund av egen ansökan får uppföras på förslag till viss annan tjänst. Vidare må erinras att han är oförhindrad att mottaga kallelse till annan kyrkoherdetjänst. Slutligen kan framhållas att nuvarande ovillkorliga förbud inte skulle stå i god inre överensstämmelse med prästs skyldighet att underkasta sig transport till annan tjänst. Kommittén förutsätter, att dispens endast medges på grund av vägande skäl.

I fråga om spärregeln för komminister, som inte hade någon motsvarighet i 1934 års prästvalslag, framhöll kommittén, att församlingsvårdens intresse av att alltför täta ombyten inte skedde på församlingsprästtjänst syntes motivera att även för komminister stadgades en principiell bundenhet under viss kortare tid vid den tjänst prästen innehade.

Kommitténs förslag till regler om transportspärr godtogs nästan allmänt under remissbehandlingen och biträdades helt av chefen för ecklesiastikdepartementet (prop. 1957:152). Frågan berördes inte av vederbörande utskott vare sig i riksdagen eller vid 1957 års kyrkomöte.

Frågans behandling vid 1963 års kyrkomöte

I motionen nr 35, som jag berörde inledningsvis, föreslogs att 11 § lagen om prästval skulle upphävas. Motionärerna framhöll i sin motivering, att restriktiva föreskrifter i syfte att motverka täta växlingar på de ordinarie prästtjänsterna uteslutande borde ha till föremål sakligt sett omotiverade tjänstebyten eller s. k. okynnestransporter. Spärregeln hade emellertid fått en sådan utformning att den utgjorde ett hinder för inte bara ur församlingssynpunkt önskvärda transporter utan även för prästs befordran. Särskilt sistnämnda omständighet, som saknade motsvarighet på annat förvaltningsområde, ansåg motionärerna vara ägnad att inge starka betänkligheter. Att en välmeriterad obefordrad präst

med lång tjänstetid måste avstå från att söka och mottaga komministertjänst eller kyrkoherdetjänst i lägre lönegrad för att inte därigenom för avsevärd tid bli obehörig till kyrkoherdetjänst i högre lönegrad kunde inte stå i överensstämmelse med sunda befordringsprinciper. Om en präst kort tid efter tjänstetillträdet ansåg sig ha kommit på fel plats, var det oftast av betydelse också för församlingen att ombyte på tjänsten snarast möjligt kunde äga rum.

I motionen nr 36 föreslogs, med ungefär samma motivering som i motionen nr 35, att 11 § i fråga om komminister ändrades på så sätt att regeln skulle gälla endast ansökan till komministertjänst, och alltså inte kyrkoherdetjänst, i annat pastorat.

I sitt betänkande uttalade särskilda utskottet i denna del följande.

Inom förvaltningen saknas i allmänhet uttryckliga regler, som begränsar möjligheten för en tjänsteman att, i likhet med vad som föreskrives i 11 § prästvals-lagen, erhålla annan tjänst. De utnämmande myndigheterna iakttaga dock ofta en restriktiv praxis särskilt vid utnämning av transportsökande till annan tjänst. Anledningen härtill är givetvis att täta tjänstebyten på skilda sätt anses inverka ogynnsamt på tjänsteutövningen. Den tid tjänstemannen måste inneha en befattning innan han har möjlighet att erhålla en motsvarande tjänst på annat håll växlar. Däremot finns normalt inget hinder för en tjänsteman att söka och erhålla en verklig befordringstjänst, d. v. s. i regel en tjänst i högre lönegrad eller tjänstegrad.

Ett i viss mån annat betraktelsesätt har ansetts påkallat i fråga om prästerliga tjänster, vilket föranlett att i själva lagen införts särskilda spärregler för såväl transport som befordran. En prästs uppgifter är nämligen av sådant slag, att församlingen har ett berättigat intresse av att tjänsterna inte alltför ofta växlar innehavare, och tjänst innehavarens egna önskemål bör i detta avseende skäligen avvägas mot församlingsintresset. Emellertid bör särskilt bedömas huruvida denna avvägning nödvändigt bör utfalla på samma sätt för alla de ifrågavarande tjänst innehavarna. Även om en komminister i åtskilliga fall har en jämförelsevis självständig ställning, exempelvis i en avlägsen annexförsamling eller i en församling med stor befolkning, är dock kyrkoherdens ansvar för uppgifterna inom pastorat och församling av sådan art, att i förevarande avseende en viss skillnad mellan kyrkoherden och komministern får anses motiverad. Självfallet utgör kyrkoherdetjänsten den önskade sluttjänsten för många präster.

Med hänsyn till det anförda ansåg utskottet, att 11 § inte borde upphävas, men underströk betydelsen av att Kungl. Maj:t meddelade dispens då vägande skäl förelåg. Å andra sidan fann utskottet angeläget att beträffande komminister uppmjuka den lagstadgade spärren, så att inte den stipulerade tiden berövade honom möjligheten till befordran till kyrkoherdetjänst i annat pastorat. Utskottet tillstyrkte därför det i motionen nr 36 väckta förslaget att bestämmelsen i 11 § för komminister ändrades till att avse endast komministertjänst i annat pastorat.

Remissyttranden

Kyrkomötets förslag i vad avser ändring av 11 § i lagen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. En skiljaktig ledamot av

kammarkollegiet anser emellertid, att otillräckliga erfarenheter föreligger av treårsregelns tillämpning, och finner bl. a. därför att en omprövning av frågan bör anstå.

Departementschefen

Spärreglerna i 11 § lagen om prästval har tillkommit i församlingarnas intresse i syfte att förhindra alltför täta tjänstebyten på kyrkoherde- och komminister-tjänsterna. Detta intresse bör självfallet vägas mot tjänstnehavarens önskemål om befordran och hans intresse att inte alltför länge vara bunden vid en befattning. I fråga om kyrkoherdetjänsterna, som är sluttjänster, har församlingarnas intresse av att tjänstebyten inte äger rum med alltför korta mellanrum ansetts så starkt, att det inte nu bör komma i fråga att ändra den gällande regeln om fem års transportspärr. Därvid vill jag erinra om den möjlighet till dispens som lagen ger Kungl. Maj:t. Utvecklingen torde få utvisa, om det kan finnas anledning att i en framtid överväga en ändring av den ifrågavarande regeln.

Förhållandena är inte ensartade i fråga om kyrkoherdar och komministrar. Det kan knappast med fog göras gällande att byte av komminister, som biträder kyrkoherden i hans arbete, kan vara till lika stor nackdel för församlingen som byte av kyrkoherde. Komministrarna har också ett befogat intresse av att inte genom bundenhet vid sin tjänst hindras att söka befordran till kyrkoherde i annat pastorat. Det synes mig därför motiverat att, såsom kyrkomötet föreslagit, genom lagändring generellt inskränka den nuvarande spärregeln för komministrarna så att den endast gäller vid tillsättning av komministertjänst i annat pastorat. Jag finner mig till följd av det sagda kunna biträda den av kyrkomötet antagna uppmjukningen av spärregeln i 11 §.

3. Tredjegangstillsättning av komministertjänst med endast en sökande

Nuvarande ordning m. m.

Genom lagen om prästval infördes regler om tredjegangstillsättning också av komministertjänst. Denna tillsättning föregås inte av val. I 34 § stadgas, att om det finns en eller flera behöriga sökande så skall domkapitlet bereda församlingskyrkoråden inom pastoratet tillfälle att yttra sig. Sedan yttranden inkommit eller därför bestämd tid utgått, äger domkapitlet enligt 36 § att till tjänsten utnämna behörig sökande.

Enligt det till lagrådet remitterade förslaget till lag om prästval skulle, om vid tredjegangstillsättning av kyrkoherde- eller komministertjänst endast en behörig sökande fanns, domkapitlet ha att utnämna denne utan att vederbörande kyrkoråd beretts tillfälle att yttra sig. Lagrådet fann direkt skyldighet för domkapitlet att utnämna den ende behörige sökanden olämplig. Lagrådet ansåg vidare, att också i fall då endast en sökande fanns borde kyrkorådet få tillfälle att yttra sig innan ärendet avgjordes. Såsom framgår av den gällande lydelsen av 34 och 36 §§ beaktades lagrådets påpekande.

Frågans behandling vid 1963 års kyrkomöte

I motionen nr 36 föreslogs, att kyrkorådets yttrande inte skulle behöva inhämtas om endast en behörig sökande anmält sig till komministertjänst vid tredjegångstillsättning. Det framhölls i motionen, att sådant yttrande föreföll mera motiverat för det fall att till komministertjänst, som skulle ha tillsatts efter val, efter förnyat ledigförklarande endast kom en sökande; av praktiska skäl fann motionärerna dock endast den föreslagna ändringen motiverad.

Särskilda utskottet förklarade sig dela motionärernas uppfattning att det inte var nödvändigt att bereda kyrkorådet tillfälle att yttra sig i nu avsedda ärenden. Som skäl härför åberopade utskottet bl. a., att i det helt övervägande antalet sådana fall kyrkorådets yttrande syntes sakna praktisk betydelse. Utskottet erinrade också om att vid lagens tillkomst eftersträvats att undvika utdragna tillsättningsprocedurer.

Remissyttranden

Den föreslagna ändringen av 34 och 36 §§ lagen om prästval har tillstyrkts av samtliga remissinstanser utom kammarkollegiet samt domkapitlen i Linköping och Lund. I de tillstyrkande remissvaren betonas genomgående, att ändringen skulle medföra en önskvärd förenkling och förkortning av tillsättningsförfarandet. *Västerås domkapitel* framhåller, att remiss till kyrkorådet är onödigt med hänsyn till att den skall föregås av prövning av sökandens behörighet enligt såväl 6 § lagen om prästval som övriga behörighetsbestämmelser. *Stockholms domkapitel* uttalar, att det endast i sällan förekommande undantagsfall torde hända, att domkapitlet inte utnämner en ensam, formellt behörig sökande. Endast uppenbar olämplighet hos sökanden synes nämligen kunna motivera en vägran från domkapitlet att utnämna honom, och för domkapitlets bedömande av denna fråga kan remiss till kyrkorådet inte anses behövlig.

Kammarkollegiet erinrar i sitt avstyrkande yttrande om att den gällande regeln tillkom på hemställan av lagrådet samt uttalar vidare.

Av lagrådets yttrande torde kunna utläsas att lagrådet ansett en regel om dylik remiss till kyrkoråden vara en naturlig konsekvens av lagrådets — av statsmakterna och kyrkomötet utan diskussion godtagna — förslag att vid tredjegångstillsättning av kyrkoherde- eller komministertjänst, som söks av endast en behörig präst, Kungl. Maj:t respektive domkapitlet inte — såsom föreslagits i det till lagrådet remitterade lagförslaget — skulle *ha att* utnämna den sökande utan skulle *äga att* efter lämplighetsprövning utnämna denne. — Enligt kammarkollegiets mening kan följdriktigheten i lagrådets nu refererade ställningstaganden inte gärna bestridas. — I den motion, som föranlett kyrkomötets beslut, påpekas emellertid att i 16 § lagen om prästval motsvarande regel om hörande av kyrkoråden saknas för det fall att till komministertjänst, som skolat tillsättas genom val, efter förnyat ledigförklarande endast en sökande finnes. Ur lagrådets protokoll kan inte utläsas vad som föranlett att lagrådet, då detsamma även för detta fall hemställde om utbyte av skyldighet för domkapitlet att utnämna ende sökande till befogenhet att utnämna honom, ej föreslog

en motsvarande regel om hörande av kyrkoråden. Möjligen är förklaringen att lagrådet funnit ett dylikt administrativt remissförfarande främmande för det huvudavsnitt av prästvalsagen som är rubricerat »Tillsättning efter val».

Domkapitlet i Linköping framhåller, att fall kan förekomma då en enda, behörig sökande inte kan anses uppfylla de krav, som tjänsten i fråga ställer på honom. Det måste då vara angeläget, att kyrkoråden får tillfälle att yttra sig. Liknande synpunkter anföres av *domkapitlet i Lund*.

Departementschefen

Kyrkomötets förslag att domkapitlet inte vidare skall vara skyldigt att inhämta kyrkorådets yttrande vid tredjegangstillsättning av komministertjänst, om endast en behörig sökande anmält sig, har tillstyrkts av flertalet remissinstanser. Kritik mot förslaget har riktats av kammarkollegiet samt domkapitlen i Linköping och Lund, som anser att kyrkorådets hörande kan ha sin betydelse, eftersom domkapitlet inte obligatoriskt har att utnämna den sökande utan äger att göra det efter lämplighetsprövning.

Otvivelaktigt har denna invändning visst fog för sig; den av kyrkomötet föreslagna ordningen innebär också ett avsteg från principen att församling bör i någon form få medverka då präst skall utses i församlingen. Såsom framgått av det föregående kan dock denna princip sägas redan vara genombruten i och med att en regel om kyrkorådets hörande inte ansetts nödvändig för det fall att till komministertjänst, som skulle ha tillsatts genom val, efter förnyat ledigförklarande endast kommer en sökande.

Det väsentliga för bedömningen av frågan synes mig dock vara, att för kyrkomötets förslag talar skäl av praktisk art, såsom att ändringen skulle medföra ett enklare och därmed snabbare tillsättningsförfarande. Det har även framhållits, att kyrkorådets hörande för det mesta torde sakna betydelse. På grund av det anförda vill jag inte motsätta mig, att kyrkomötets förslag genomföres även i denna del. Det torde kunna förutsättas, att domkapitlet även utan särskilt stadgande kommer att inhämta kyrkorådets yttrande, om det finns anledning därtill.

4. Hemställan

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över det av kyrkomötet antagna förslaget till *lag angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval*, att den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Inga Bäcklin

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utelämnats.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 16 oktober 1964.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 13 oktober 1964 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 9 september 1964 remitterade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval*.

Föredraganden hemställer

att ifrågavarande lagförslag, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Marianne Soop